

Evropa i Bosna na kraju XX stoljeća: Genocid na tenderu

Prof. dr. Enes Durmišević

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

E-mail: e.durmisevic@pfsa.unsa.ba

Sažetak: Navikavanje žrtve da prihvati rezultate genocida je novi genocid. (Simon Wiesenthal). Uključivanje Evropske unije u rat u Bosni i Hercegovini početkom 1992. godine, pobudilo je nadu da će agresija i rat prestati. Međutim, međunarodni medijatori su u potpunosti zanemarili činjenicu agresije, dok su genocid eufemistički nazvali „etničkim čišćenjem“. Zanimarivanjem osnovnih načela međunarodnog prava, oni su legalnu vladu Republike Bosne i Hercegovine sveli na zaraćenu stranu (tri zaraćene strane), izjednačavajući žrtvu i agresora.

Ključne riječi:
Bosna i Hercegovina,
Bošnjaci, muslimani,
agresija, rat, genocid,
etničko čišćenje,
koncentracioni logori

Prihvatanjem žrtve i agresora na osnovu njihove trenutačne vojne snage, medijatori su na taj način podsticali zločine i teritorijalna osvajanja. Dodatno je Evropska unija, problem agresije na Bosnu i Hercegovinu tretirala kao humanitarno pitanje i time u potpunosti dovela do iskrivljavanja pravne prirode rata u Bosni i Hercegovini, odnosno, manipulacijom, agresiju pretvorila u građanski rat. Historija Bosne i Hercegovine i njen najbrojniji narod Bošnjaci (većinom muslimani) predstavljani su u „iskrivljenom ogledalu“, tako da je evropska javnost bila „umirena“ tezom o „divljem Balkanu“, o višestoljetnoj mržnji balkanskih naroda, o Bosni kao evropskom Orijentu, o islamu kao azijskoj religiji, o nekompatibilnosti islamskih i evropskih vrijednosti, itd. Sve te stereotipe i laži, agresor je veoma vješto koristio, i onima u Evropi, koji su željeli čuti takve glasove, slao poruku da agresor u Bosni i Hercegovini brani evropsku civilizaciju i evropske vrijednosti. A stvari su stajale potpuno drugačije: Upravo je legalna vladu Republike Bosne i Hercegovine branila „evropske vrijednosti“ i zato su vjerovali da će ih „Evropa“ braniti. Ta iluzija plaćena je sa preko sto hiljada žrtava, raseljenim skoro dva miliona ljudi, uništenom zemljom i na kraju, prvim genocidom nakon Drugog svjetskog rata. I sve to pred kamerama najvećih svjetskih medijskih kuća i na ekranima širom svijeta, tako da niko nije mogao, niti će moći kazati da nije znao. Naprotiv, jer „niko nije oslobođen historije“ (Dubil, H.). Evropa u Bosni nije umrla, nadamo se, ali je itekako pomogla da se ubijaju i eksterminiraju oni koji su drugačiji, muslimani. Ne mogu reći, to je očito, da nisu znali. Jesu li, ili bolje žele li evrokrati u Brusselsu naučiti lekciju? Njihove postdejtonske tirade to ne potvrđuju. Budućnost Evrope je veoma upitna ako neki shvate da je genocid ekonomska kategorija!?

UVOD

Agresija ili rat protiv Bosne i Hercegovine 1992. godine, kao što je poznato, ima dugu historiju. Pad Berlinskog zida samo je pružio šansu za realizaciju višedecenijskih planova okupacije Bosne i Hercegovine i njenog pripajanja „Velikoj Srbiji“. Naravno, da je svako uništenje BiH podrazumijevalo i eksterminaciju njenog najbrojnijeg naroda, Bošnjaka, što je i pokazala agresija 1992-1995. godine. Uprkos jasnim principima međunarodnog prava o nepromjenjivosti međunarodno utvrđenih granica, Srbija nikada nije odustajala od velikosrpskih, hegemonističkih ciljeva, jer čak i danas „Srbija i dalje ne zna gde su njene granice, realnost postojanja novih država na Balkanu vidi kao istorijsku improvizaciju; ona afirmiše državnu strategiju koja je vraća na Garašaninov program, na obnovu srednjovjekovne države.“¹

Od Garašaninovog „Načertanija“ iz 1844. godine, Srbija, kao kneževina u okviru Osmanskog carstva (1830-1878), kao samostalna kraljevina (1878-1918), u okviru tri bivše Jugoslavije, Kraljevina SHS/Jugoslavija (1918-1941), SFR Jugoslavija (1945-1992) i SR Jugoslavija (1992-2006), ali i današnja međunarodno priznata Republika Srbija nikada se nije odrekla težnje za formiranjem „Velike Srbije“ sa etničkom srpskom ekskluzivnošću, koja je u centru srpskog nacionalizma. Takva država uvijek ima problem sa nersrpskim manjinama. U fokusu srpske nacionalističke politike posljednjih 150 godina su posebno muslimani, koji za tu politiku predstavljaju Srbe, koji su „izdali veru pradedovsku“. Stoga ih treba vratiti „srpskoj veri“, a ako odbiju onda ih treba eksterminirati. To je još tokom priprema za ujedinjenje Južnih Slavena i stvaranja Kraljevine SHS priznao Stojan Protić, vođa Srpske radikalne stranke i prvi predsjednik buduće zajedničke vlade, Ivanu Meštroviću, poznatom hrvatskom kiparu, 1917. godine: „Kad pređe naša vojska, dat ću Turcima (to jest bosanskim muslimanima, op. I. B.) dvadeset i četiri sata, pa makar i četrdeset osam, vremena da se vrate u pradjedovsku vjeru (koja je po Protiću bila pravoslavna, op. I B.), a što ne bi htjelo, to posjeći, kao što smo u svoje vrijeme uradili u Srbiji.“² Dakle, od Garašanina do Miloševića i Karadžića kontinuitet u eksterminaciji muslimana je potpun. Zar nije Mladić u Sreberenici, nakon počinjenog genocida nad Bošnjacima, rekao da se sveti za poraze još iz 1804. godine?

Nacionalistički srpski intelektualci, posebno nakon Miloševićeve pobjede 1987. godine, tvrde da je Srbija bila i da mora biti, ne samo tamo gdje Srbi žive, već i tamo gdje su „srpski grobovi“. Na taj način i smrt „slavi“ novi srpski život, ubijeni car Lazar na Kosovu 1389. godine šeće se po „srpskoj zemlji“ koja mora biti „očišćena“ od svih „nečistih“, „inferiornih“ i „izdajnika“ otadžbine i pradedovske vere.

---

¹ Latinka Perović, Srbija i dalje ne zna gde su joj granice, E-novine, <http://www.e-novine.com/intervju/intervju-politika/46612-Srbija-dalje-zna-gde-njene-granice.html>.

² Ivo Banac, Nacionalno pitanje u Jugoslaviji, Durieux, Zagreb, 1995., 84.

Evropljani su u martu 1992. nametnuli plan za etničku podjelu Bosne i Hercegovine, podjelu na kantone sa etničkom teritorijalizacijom, što je bio vrlo jasan signal za početnu srpsku agresiju. Milošević i bosanski kvisting Karadžić su samo to i trebali. Rat je mogao da počne, uništavanje Bosne je bio cilj, dok su evropski medijatori usklađivali svoje planove određujući dalje ciljeve agresije i podstičući dalja ratovanja. Zapadni diplomati nisu osjećali nikakvu nelagodu promovirajući zločince i ubice u ravnopravne sugovornike.

Da li su agresori na Bosnu i Hercegovinu nastupali kao Evropljani? Da, i to se vidi iz mnogobrojnih izjava Radovana Karadžića da muslimani predstavljaju opasnost za Evropu, „mada to niko otvoreno u Evropi neće reći, da je ovo sukob podjaren da bi nestali Muslimani.“³

Muslimani su u Evropi stoljećima predstavljani kao „drugi“, tako da ih u agresorskoj propagandi nije bilo teško dehumanizirati i genocid nad njima učiniti socijalno prihvatljivim u takvoj Evropi. To su, posebno znali srpski orijentalisti i oni su to uveliko koristili u medijskim nastupima satanizirajući islam i muslimane.

Na drugoj strani i Franjo Tuđman po istoj matrici poziva se na islamski fundamentalizam tvrdeći da je sukob u BiH sastavni dio „sukoba između islamskog i katoličkog svijeta“ i „konfrontacije između islamskog svijeta i zapada.“⁴ Općepoznate su Tuđmanove izjave o Hrvatskoj kao „predziđu kršćanstva“ i evropskoj zadaći Hrvata da „civiliziraju“ Bošnjake. Na ovakve riječi, svakom normalnom Balkancu naumpada čuvena izreka velikog hrvatskog književnika i humaniste, Miroslava Krlež: „Bože me sačuvaj srpskog junaštva i hrvatske kulture!“ Agresija na Bosnu i Hercegovinu ja dala za pravo velikom Krleži!

Očito je, da su svi balkanski fašisti, hegemonisti i neprijatelji Bosne i Hercegovine i njenih građana, nalazili uporišta u određenim evropskim strukturama, misleći da vode rat za Evropu i u ime Evrope. Nesporno je da su tadašnji neprijatelji Bosne i Hercegovine i imali podršku u nekim tadašnjim evropskim politikama i političarima. To potvrđuje i američki autor Taylor Branch u knjizi „The Clinton Tapes“, u kojoj navodi da je bivši predsjednik SAD, Bill Clinton izjavio da je tadašnji francuski predsjednik Francois Mitterrand govorio da „bosanska država ne spada u kršćansku Evropu, dok su neki britanski funkcioneri govorili o bolnoj, ali neizbježnoj potrebi restauracije kršćanske Evrope.“⁵

---

³ Robert Donia, Iz Skupštine Republike Srpske 1991-1996 – Izvodi iz izlaganja poslanika Skupštine Republike Srpske kao dokazni materijal na Međunarodnom krivičnom tribunalu u Hagu (u daljem tekstu: Iz Skupštine Republike Srpske), University press – Izdanja Magistrat i Fondacija Istina Pravda Pomirenje, Sarajevo – Tuzla, 2012., 216.

⁴ Norman Cigar, Genocid u Bosni – Politika etničkog čišćenja, Bosanski kulturni centar i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 1998., 154.

⁵ Dani, Sarajevo, 20. novembar 2009., 64.

Uostalom posebno je Sarajlijama poznata vrlo prljava igra francuskog predsjednika oko pretvaranja agresije na Bosnu i Hercegovinu u humanitarno pitanje. Nakon jednodnevne posjete Sarajevu u ljeto 1992. godine, kojoj su se naivne Sarajlije obradovale, Mitterrand je cinično izjavio da rat u Bosni i Hercegovini nije vojni, nego humanitarni problem i da će zapadne zemlje pomoći u uspostavljanju vazdušnog mosta do sarajevskog aerodroma radi dopremanja humanitarne pomoći. Na taj način agresor je nesmetano mogao nastaviti komadati Bosnu i Hercegovinu i ubijati njene građane, dok je UNPROFOR pod firmom dopremanja humanitarne pomoći štiti agresorska osvajanja istovremeno odbacujući svaku mogućnost vojne intervencije i zaštite bosanske države i njenih građana.

Genocid i koncentracioni logori

S druge strane, „prije samoga početka mora se skrenuti pažnja na dvije stvari. Kao prvo, ne postoji ništa takvo poput međunarodne zajednice; posrijedi je u biti sedmeročlana banda koju čine Sjedinjene Američke Države, Rusija, Francuska, Velika Britanija, Njemačka, potom Italija, te Evropska Unija (EU). Kao drugo, najjači interesi te sedmeročlane bande posve su sebične naravi. Njih ne zanima nužno sprečavanje etničkog čišćenja ili genocida nego su zaokupljeni svojim vlastitim interesima“.⁶

Ključni interes međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini tokom agresije 1992-1995. godine bio je zamrznuti konflikt, zatvoriti „bosanski lonac“ da ne eksplodira time što će se konflikt „teritorijalizirati“ samo na Bosnu i Hercegovinu da se ne bi proširio dalje na istok, Kosovo i Makedoniju, što bi moglo izazvati međusobni sukob Grčke i Turske, dvije članice NATO saveza. Takav pristup ratu u Bosni i Hercegovini u potpunosti je zanemario činjenicu da će bosanski konflikt tako zatvoren izazvati etničko čišćenje i genocid, pogotovo kada se znalo da su Bošnjaci nenaoružani, a Srbi dobili oružje od Jugoslavenske narodne armije (JNA), četvrte naoružane vojske u tadašnjoj Evropi.

Mnogo je dokaza da je međunarodna zajednica znala ili mogla znati kuda ide raspad Jugoslavije i šta će se sve desiti u Bosni i Hercegovini, posebno nakon rata u Hrvatskoj. Kada želite nešto ne znati najlakše je tvrditi da to ne postoji. „Za logore se „nije znalo“, jer ako se za njih ne zna, onda se ne mora ništa činiti“.⁷

Međunarodna zajednica je već u početku agresije znala za srpske koncentracione logore za Bošnjake i Hrvate, posebno u dolini Sane, u sjeverozapadnoj Bosni, koridoru koji je povezivao Beograd i Semberiju sa zapadnom Bosnom i krajevima većinski naseljeni Srbima u

---

⁶ Paul Williams, Politički odgovor međunarodne zajednice na krizu u bivšoj Jugoslaviji, u: Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995. (ur. Branka Magaš i Ivo Žanić), Naklada Jesenski i Turk i Dani, Zagreb – Sarajevo, 1999., 291.

⁷ Martin Špegelj; Rasprava Međunarodni odgovor – pouke za budućnost, u: Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995. , 342.

Hrvatskoj. Stoga je sjeverozapadna Bosna bila posebna smetnja srpskoj hegemonističkoj politici, jer je bila većinski naseljena Bošnjacima. To se posebno odnosi na općinu Prijedor u kojoj je i likvidirano skoro četiri hiljade Bošnjaka i Hrvata i gdje su, uz općinu Zvornik u istočnoj Bosni, pronađene i najveće masovne grobnice ubijenih Bošnjaka. Među njima i najnovija sa skoro petstotina tijela, Tomašica.

Prema tome, „američka je vlada znala što se u Bosni i Hercegovini događa u pogledu koncentracijskih logora. Bili smo toga potpuno svjesni, imali smo nevjerovatne izvještaje i sve potrebne informacije, ali ih nismo prosljedili medijima ni dali u javnost nego smo ih zadržali za sebe. Razlog za takav postupak bio je u tome što bi objavljivanje stvorilo moralnu obavezu da se uključimo u zbivanja. Da su državni tajnik Warren Christopher, ili prije njega glasnogovornica State Departmenta Margaret Tutweiler, objavili da u Bosni i Hercegovini postoje koncentracijski logori, odmah bi uslijedilo pitanje: „I što vlada SAD zaista čini u vezi s time?“ Odgovor bi glasio: „Ništa!“ Budući da bi iz političkih razloga takav odgovor bio neprihvatljiv, mi jednostavno nismo dopustili da javnost dozna za koncentracijske logore. Konvencija o genocidu obvezuje sve države da kazne genocidne čine, a zločin je i suučesništvo u izvršenju genocida. Može se veoma jasno pravno pokazati da je vlada SAD – jednako kao i druge vlade, posebno naši britanski prijatelji – bila suučesnik u genocidu, pa ako takva uloga u genocidu u zemljama bivše Jugoslavije i nije provediva pod nadležnost Suda u Haagu, nju može istražiti Povjerenstvo za istinu ili kakav drugi odgovarajući mehanizam.“⁸

Da bi sakrila istinu o koncentracionim logorima i genocidu nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, američka administracija je cenzurirala izvješća iz Bosne brišući izraz „genocid“, pa je službenik State Departmenta Marshall Harris, u znak protesta podnio ostavku.

Odnos tadašnje američke administracije prema agresiji na Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima, opisuje Joseph Biden, sadašnji potpredsjednik SAD, u svojoj knjizi, objavljenoj 2007. godine:⁹

---

⁸ Paul Williams, Rasprava Međunarodni odgovor – pouke za budućnost, u: Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995. , 335-336.

⁹ „CIA je dokazala da je 90 % zločina počinila srpska strana. Bush je govorio da je to evropski problem, a Colin Powel savjetovao da se ne intervenira jer bi to bio drugi Vijetnam. Administracija je namjerno insistirala da se srpska agresija nazove građanskim ratom, ja sam znao da to nije tačno, tražio sam od Lawrencea Eagleburgera da kaže istinu, ali je on šutio. David Owen, engleski lord i Cyrus Vance, američki sekretar, radili su zajedno i namjerno i uporno tvrdili da je rat u Bosni građanski, iako su znali da je u pitanju srpska agresija. Govorio sam Eagleburgeru da kaže predsjedniku istinu da to nije građanski rat, ali se on oglušio. Eagleburger je poznavao Jugoslaviju, govorio je srpsko-hrvatski jezik, bio je zamjenik Colina Powela, bio je američki ambasador u Beogradu ... Njima je odgovaralo da rat zovu građanskim, jer onda ne moramo intervenirati. Vance-Owenov plan nagradio je srpsku agresiju dajući im praktično sve teritorije koje su zauzeli, i skoro svi u Washingtonu su mislili da je to perfektno racionalan plan. U Sarajevu je višenacionalna vlada polagala nadu u Clintona kao novog predsjednika, jer nijedna evropska zemlja nije htjela da učini baš ništa povodom masakra Muslimana i Hrvata.

Počeo sam da zastupam tezu da se digne embargo na oružje da se Bosanci sami brane. Bosna je bila suverena zemlja, koju su priznale Ujedinjeni narodi, i imala je legitimno pravo da se brani. ...Srbi su počinili najmonstruoznije zločine u modernoj ratnoj historiji, od Drugog svjetskog rata pa naovamo. Prozvao sam Miloševića ratnim kriminalcem i masovnim ubicom. Zar naš, američki prvi princip nije bio da zaustavimo genocid? Ali Spoljnopolitički komitet je to odbio, osjećao sam se usamljenim, ali nisam htio odustati. Srpski ambasador je došao da mi kaže kako Muslimani hoće da naprave "islamsku republiku", i da mi prenese kako me je Milošević pozvao da dođem u Beograd da objasni svoju poziciju. Pristao sam, želeći vidjeti svojim očima šta se dešava na Balkanu. Bilo je to kao da sam se susreo sa Hitlerom 1933. Rekao sam neću da to bude javno, bez slika molim, bez štampe. Bilo je to aprila '93. ... Genocid se odvijao pred očima svijeta, a Srbi su stalno ponavljali da zaustavljaju širenje islama u Evropi, koja je to prihvatila, pustila je da se genocid odvija. Odbio sam da se rukujem sa Miloševićem, da jedem sa njim. On je pričao sve obrnuto od činjenica sa terena, ponavljao je da Hrvati i Muslimani napadaju Srbe, lagao me je u lice. Odbio je priznati da pomaže Srbe u Bosni, i tvrdio da je Karadžić svoj čovjek. Pitaо sam ga šta je sa Sarajevom, Omarskom, sve je negirao. Rekao sam mu u lice da je ratni kriminalac i da za to treba da odgovara, na šta nije reagirao. Hladnokrvno mi je potom saopćio da je Karadžić u gradu i on je došao za nekoliko minuta. Karadžić je nazvao Muslimane životinjama koji ubijaju Srbe. ... Uloga NATO-a bila je očajna, ako NATO ovdje nema ulogu, zašto onda postoji, pitao sam. Bushov argument je bio da su sve strane isto krive, bio sam umoran od ubjeđivanja ljudi koji su zatvarali oči pred istinom, bio sam umoran od UNPROFOR-a. Iz vazduha sam vidio minareta, crkve i sinagoge zajedno, jedne pored drugih, imao sam nadu da ću ubijediti Clintona da spasi Bosnu. Na putu kući, general Burda iz američke baze u Avianu, u Italiji, pokazao nam je snimke svih srpskih vojnih baza, i rekao da Powel nije u pravu kad kaže da bi trebalo imati vojnike na terenu da bi pomogli Bosancima. Burda je rekao da bi oni bombardiranjem srpskih vojnih položaja neutralizirali srpsku artiljeriju, i 'time bismo spriječili genocid, ali Powel nije htio da čuje za to, odbijao je 'lift and strike' akciju. Tražio sam da priča sa Warrenom Christopherom, ministrom spoljnih poslova. Rekao sam mu tamo je genocid, možemo ga zaustaviti akcijom 'lift and strike', zatim, da naoružamo Bosance i oni će se sami boriti, ne treba da šaljemo naše vojnike na teren, čega su se svi bojali ... on je ponavljao: Tamo je građanski rat'. Kad god sam pokušao da dođem do Clintona i ovo isto mu predložim, Christopher me je bukvalno pratio i blokirao. Najzad sam nekako došao do Clintona i rekao mu: „Uzmi telefon i pričaj sa generalom Burdom. U Bosni desetine hiljada ljudi umire. Postoje masovne grobnice, kampovi za silovanja, Srebrenica samo što nije pala. Sarajevo samo što ne padne!“ Clinton nije htio da samo Amerika napadne srpske položaje. Rekao je da će poslati Christophera da ubijedi Britance i Francuze da zajedno to urade. Jedan od onih koji je bio najviše protiv napada na Srbe bio je republikanac, senator John McCain jer je uporno govorio da ako se hoće uspjeh moraju se slati američki vojnici u Bosnu, a to nisu htjeli jer su se bojali negodovanja svog naroda u slučaju da bi neko od njih bio ubijen na terenu. Christopher se vratio iz Evrope koja nije htjela da napadne srpske vojne položaje, niko nije htio da njegovi vojnici ginu. Onda su proglasili Sarajevo i Srebrenicu sigurnosnim zonama pod uslovom da Bosanci predaju oružje. Rekao sam Christopheru u lice: „Zar da mi učestvujemo u priznavanju srpske pobjede, to je hipokrizija, indiferentnost!“ Evropa bi sigurno drugačije reagirala da su Muslimani napali Srbe, a pošto je obratno, nije ih briga. Reagirali su sa predrasudama prema Muslimanima. Onda me je Clinton opet razočarao govoreći: „Amerika ne može učestvovati u građanskom ratu“. ... Al Gore, Bob Dole i Jesse Helms pokušavali su da ubijede Clintona da reagira, imali smo satelitske snimke, znali smo tačno šta se dešava na terenu, ali bez uspjeha. ... Bio je to prvi kolektivni test nakon Drugog svjetskog rata u Evropi i sramno se odvijao. Holandski bataljon je došao u Srebrenicu, u 'safe zone - zaštićenu zonu', ali je to

Dokaz da su i agresori na Bosnu i Hercegovinu (Srbija i Crna Gora sa JNA) i kvislinzi (bosanski Srbi) namjeravali učiniti genocid pokazuje i Šesnaesta sjednica „Skupštine srpske republike Bosne i Hercegovine“, održana 12. maja 1992. godine u Banjoj Luci, na kojoj je Radovan Karadžić iznio šest strateških ciljeva srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Ti ciljevi su bili razdvajanje tri nacionalne zajednice u BiH, koridor za Srbe između Semberije i Bosanske Krajine, koridor u dolini rijeke Drine (eliminacija Bošnjaka pošto su činili relativnu većinu stanovništva u dolini ove rijeke), uspostavljanje granice na Uni i Neretvi, podjela Sarajeva i šesti cilj bio je izlaz „srpske BiH“ na more. Na ove zahtjeve reagirao je Ratko Mladić, rekavši: „Ljudi i narodi nisu piljci niti ključevi u džepu pa ćemo ih premjestiti tamo-amo. ... Rat ne možemo voditi ni na svakom frontu niti protiv naroda. ...Prema tome, mi ne možemo očistiti niti možemo imati rešeto da prosijemo samo da ostanu Srbi ili propadnu Srbi i ostali da odu. Pa to je, to neće, ja ne znam kako će gospodin Krajišnik i gospodin Karadžić objasniti svijetu. To je ljudi genocid.“¹⁰

Također, da je ubijanje i ekstremizacija Bošnjaka sa zamišljenih „srpskih“ teritorija u Bosni i Hercegovini bila planirana, potvrđuje i slijedeća, Sedamnaesta sjednica „Skupštine srpske republike Bosne i Hercegovine“, održana 24-26. jula 1992. godine, na kojoj je poslanik Milan Nedić izjavio: „Dozvolimo da vojnički radimo sa vojnicima, a ne da ubijamo žene i djecu, zato što nose dimije, ili ne znam šta. Ja sam rekao u razgovoru sa jednim pukovnikom, da li su oni to shvatili, ali ja sam za viteško ratovanje, a ne za genocid.“¹¹

Već u jesen 1992. politika genocida je dala veoma velike rezultate, jer kao što je poznato, najveći dio zločina nad Bošnjacima izvršen je u proljeće i ljeto te godine. Srebrenički genocid iz 1995. godine bio je samo kruna svih srpskih zločina u Bosni i Hercegovini 1992-1995. godine. Dokaz, kako se u praksi primijenjivalo svih šest strateških tačaka sa sjednice od 12. maja 1992. godine, najbolje objašnjava poslanik iz Prijedora Srđo Srdić na Dvadeset drugoj sjednici „Skupštine srpske republike Bosne i Hercegovine“, održanoj 23-24. novembra 1992. godine: „Nismo pitali ni vas, ni gospodina Karadžića, ni gospodina Krajišnika šta smo trebali da uradimo u Prijedoru. Jedina zelena opština u Bosanskoj Krajini je bio Prijedor. Da smo slušali vas, mi bi danas bili zeleni, mi bi danas bili Krupa i Prijedor, ne bi bio Prijedor. Mi smo ih sredili i spakovali tvrdim pakovanjem tamo gdje im je mjesto.“¹² A Tomašica je samo jedna od mnogobrojnih masovnih grobnica na području općine Prijedor, u kojoj je

---

bila samo sigurna zona za srpsku agresiju. 7.000 muslimanskih dječaka i muškaraca je ubijeno, oni nisu imali oružje da se odbrane, osjećao sam se kao da sam lično izdao Bosance. ...Tri godine nakon što sam molio za akciju, Senat je najzad izglasao da se podigne embargo na oružje, a NATO je počeo napade na srpske vojne položaje u Bosni. Milošević je najzad došao na pregovore. U Daytonu 1995. priznao je sa Karadžićem Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i nezavisnu državu, Milošević i Karadžić su se obavezali da povuku oružje“. (Joseph Biden: Promises to Keep, On Life and Politics, 2007, pp. 274- 283.)

¹⁰Robert Donia, Iz Skupštine Republike Srpske, 172.

¹¹ Robert Donia, Iz Skupštine Republike Srpske, 178.

¹² Robert Donia, Iz Skupštine Republike Srpske, 180.

ubijeno blizu četiri hiljade Bošnjaka i Hrvata. Prijedor više nije „zelen“ kako kaže Srđić, sada je krvav i „tukne“ na mrtva ljudska tijela, ali „tukne“ i na genocid. Međutim, ni haške sudije ne žele masovnu grobnicu Tomašiću staviti u optužnicu „svojim Srbima“ Karadžiću i Mladiću, jer oni su prilježno obavili posao vršeci „restauraciju kršćanske Evrope“ (John Major) shvativši da „Bosna nikad ne može biti država u kojoj najveća grupa stanovništva, Muslimani, ima normalnu demokratsku vlast. To, jednostavno, ne bi bilo prihvatljivo“,¹³ kako je to govorio međunarodni medijator mira u Bosni i Hercegovini, autor dva propala mirovna plana, prijatelj Radovana Karadžića, optuženog za genocid i poštovalac lika i djela, ratnog zločinca (doduše nepresuđenog u Haagu, opet zahvaljujući međunarodnoj zajednici i njihovoj pravdi!), Slobodana Miloševića, britanski diplomata, lord David Owen. Baš je čudno da je britanski političar ovakav prema Bosni i Hercegovini! Jer, „naši političari su skloni diobama i rado slijede načelo kada u nekoj zemlji imate velik problem, podijelite je. Britanija je, dopustite mi malo cinizma, veoma uspješno podijelila Irsku, Indiju, Cipar, Palestinu ... Prema tome, neka se dijeli i Bosna ili bilo koja druga zemlja na svijetu. Britanska sklonost diobi kao rješenju veoma je duboko ukorijenjena.“¹⁴

„Naši“ Srbi

Mnogi s pravom tvrde da Evropa u srpskoj, a kasnije i hrvatskoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu „nije bila nemoćni posmatrač i nesrećna žrtva, već je u njemu bila aktivna. Evropa u Bosni sigurno nije umirala, „već je pomagala da se ubijaju i „čiste“ oni koje su evroideolozi (u jedan glas sa srpskom, - a kasnije i hrvatskom – ratnom propagandom) odlučili da zovu muslimanima – svoj pra-strah i pra-mržnju. Svo to jadikovanje ugroženosti sudbine Evrope u Bosni nije dotaklo iluzije koje su oni Evropljani, koje je to pogodilo imali o svojoj sopstvenoj, evropskoj, zajednici.

Žan Bodrijar (Baudrillard) je predstavljao veliki izuzetak među evropskim intelektualcima kad je, kao Evropljanin, Srbe jasno nazvao „naši“: bili su „objektivno“ gledano, naši saradnici u etničkom čišćenju Evrope“.¹⁵

Posmatrajući indiferentan odnos Evrope prema agresiji na Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima, Baudrillardu se nameće stav „da je Evropa, sa svim svojim ujedinenim nacionalnostima, sklopila ugovor o ubistvu sa Srbima“, smatrajući da je Evropa tolerirala genocid nad Bošnjacima zato što su muslimani, zaključivši: „To Bosanci znaju. Oni

---

¹³ Norman Cigar, Genocid u Bosni – Politika „etničkog čišćenja“, Bosanski kulturni centar i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 1998., 182.

¹⁴ Adrian Hastings, Rasprava Međunarodni odgovor – pouke za budućnost, u: Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995., 329.

¹⁵ Tomaž Mastnak, Evropa: istorija političkog pojma, Beogradski krug, Centar za medije i komunikacije, Beograd, 2007., 102.

znaju da ih je osudio međunarodni demokratski poredak, a ne nekolicina anahronizama ili čudovišnih izraslina zvani fašizam“.¹⁶

S pravom je čuveni slovenski novinar Ervin Hladnik Milharčič, komentirajući rat u Bosni i Hercegovini, kazao „da se u Bosni nije radilo o zločinu protiv čovečnosti, nego o zločinu čovečanstva protiv Bosne“.¹⁷

Stavljanje embarga svim državama nastalim nakon raspada Jugoslavije, znajući da je svo oružje bivše države preuzeo agresor na Bosnu i Hercegovinu naoružavajući kvislinge, pretvaranje agresije u građanski rat i humanitarno pitanje, eufemistički nazivajući genocid „etničkim čišćenjem“ da ne bi morali štiti svoju članicu, međunarodna zajednica je najbolje pokazala koliko drži do principa koje je sama proklamirala. Uostalom ostavka dvojice službenika State Departmenta, Marshalla Harrisa i Georgea Kenneya, zbog „friziranja“ izvještaja o genocidu nad Bošnjacima, ratnim zločinima i srpskim koncentracionim logorima za Bošnjake i Hrvate u Bosni i Hercegovini, potvrda su gornjih navoda. Zar i prvi demokratski izabran predsjednik vlade Poljske i izvještitelj UN za ljudska prava, nije također, podnio ostavku iz istih razloga, rekavši, između ostaloga: „Kad god je bila na vidiku neka djelotvorna akcija, neki zapadni državnik (Hurd) intervenirao bi da je spriječi“.¹⁸

Nametanje embarga na oružje žrtvi agresije, legalnoj Vladi i braniocima Bosne i Hercegovine, predstavlja saučesništvo u genocidu, ratnim zločinima, a posebno u planskom silovanju Bošnjakinja. Sve se to događalo pred očima cjelokupne svjetske javnosti. Neinterveniranje i sprečavanje drugih da pomognu napadnutoj Bosni i Hercegovini, također je saučesništvo u genocidu.

Da Evropa nije bila principijelna i da je Bošnjacima uskraćivala pravo odbrane potvrđuje i Diego Arria, venezuelanski predstavnik u UN-u i predsjednik Savjeta sigurnosti UN-a, koji je i svjedočio u Haagu u slučaju Orić. Upitavši jednog zapadnoevropskog ambasadora zašto su UN tako pasivne u slučaju agresije na BiH, dobio je odgovor kako su se „Evropljani nadali da će Srbi vrlo brzo „pregaziti“ ostatak zemlje, te da će mir u Bosni i Hercegovini biti brzo osiguran! Ambasador Arria je pred haškim sudijama izjavio kako je za potpuno razumijevanje ovog stava potrebno imati u vidu predrasude koje su Evropljani imali prema Bošnjacima. Naime, oni Bošnjake nisu smatrali Evropljanima, nego su ih tretirali kao muslimane“.¹⁹ Najbolja ilustracija ovakvog odnosa nekih evropskih vlada prema agresiji na

---

¹⁶ Žan Bodriar, Savršeni zločin, Beogradski krug, Centar za medije i komunikacije, Beograd, 1999., 151.

¹⁷ Tomaž Mastnak, Evropa: istorija političkog pojma, 110.

¹⁸ Brendan Simms, Najsramniji trenutak – Britanija i uništavanje Bosne, Buybook i Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Sarajevo – Beograd, 2003., 5.

¹⁹ Edina Bećirević, Na Drini genocid, Buybook, Sarajevo, 2009., 103.

Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima, je pismo britanskog premijera Johna Majora poslano maja 1993. godine njegovom ministru vanjskih poslova Douglasu Hoggu: „Zahvaljujem se na iscrpnom izvještaju o trenutnoj, kao i prošloj situaciji u Bosni i Hercegovini, region bivše Jugoslavije.

Kao što i sami dobro znate iz razgovora koje smo imali kako u vladinom kabinetu, tako i na drugim mjestima, Vlada njegovog visočanstva nije promijenila svoje pozicije u vezi s bilo kojim od sljedećih političkih stavova: "Mi ne odobravamo ni sada, a niti ćemo to činiti u budućnosti, da se Muslimani u Bosni i Hercegovini „naoružavaju ili obučavaju“ teškim oružjem."

Mi ćemo nastaviti davati našu podršku po pitanju nametanja i stupanja na snagu embarga Ujedinjenih naroda na oružje za ovaj region. Budući da su nam potpuno poznate činjenice da Grčka, Rusija i Bugarska obezbjeđuju oružje i obuku za Srbiju, a Njemačka, Austrija i Slovenija, pa čak i Vatikan rade na sličnim stvarima za Hrvatsku i HVO unutar regiona, mi se moramo na prvom mjestu, pobrinuti da takvi pokušaji od islamskih zemalja i grupa budu bezuspješni za Muslimane unutar regiona.

Iz tog razloga i do konačnog ishoda situacije na terenu, odnosno do komadanja Bosne i Hercegovine i njenog uništenja kao moguće „islamske zemlje“ unutar Evrope, što se neće tolerisati, mi ćemo nastaviti slijediti ovakvu politiku. ...

Dok se ne riješi situacija u bivšoj Jugoslaviji, na sve načine moramo osigurati da se nijednoj zemlji za koju se može reći da je „muslimanska“, ne dozvoli da komentariše političke akcije Zapada u ovom području, posebno Turska. Zbog toga je neophodno nastaviti sa Vance-Owenovim mirovnim razgovorima, kako bismo spriječili bilo kakvu moguću akciju, sve dok Bosna i Hercegovina ne prestane da postoji kao zemlja koja se može održati i dok njeno muslimansko stanovništvo ne bude totalno raseljeno iz te zemlje.

Mada ovo može izgledati kao tvrda politika, ipak moramo insistirati kod vas i političara unutar F. C. O kao i oružanih snaga na tome da shvatite ovu politiku kao „real politiku“ koja služi za najbolje interese stabilne Evrope u budućnosti, a čiji su vrijednosni sistemi zasnovani na „hrišćanskoj civilizaciji“ i etici, i koji moraju ostati takvi. Ovakvo mišljenje, moram vam reći, dijele i sve vlade evropskih i sjeverno-američkih zemalja, pa stoga nećemo intervenisati u ovom regionu, kako bismo spasili muslimansko stanovništvo, niti ćemo se truditi da se za njih digne embargo na oružje. Muslimani na Zapadu moraju shvatiti da se oni ne mogu suprotstavljati našem viđenju svijeta u „novom svjetskom poretku“ i da pasivnošću takozvanih muslimanskih vlada u svijetu i nepreduzimanjem mjera protiv uništenja Muslimana u Bosni i Hercegovini i nedavanjem obećanja do 15. 1. 93. na „Konferenciji islamskih zemalja“, i da su ukoliko Zapad ne spasi Muslimane, potpuno nemoćni da nam se suprotstave, pošto mi upravljamo njihovim vladama. ...

Očekujem od svih onih koji su u službi ove Vlade da poštuju „odgovornost kabinetu“! Iskreno Vaš, John M.²⁰ Očito je, da je britanska politika prema agresiji na Bosnu i Hercegovinu, odigrala presudnu ulogu. Odbacivanjem ili suprotstavljanjem ovoj politici, rat bi barem kraće trajao, žrtve i ljudske patnje bi bile daleko manje, pa čak snažna akcija međunarodne zajednice mogla je i spriječiti rat. Međutim, ta ista međunarodna zajednica to nije željela, a britanska politika je uspjela nametnuti svoje stavove o raspadu i sukobima u bivšoj Jugoslaviji. Također i SAD, koje su na kraju reagirale i završile rat u Bosni i Hercegovini, su sve do NATO-ovih bombardiranja srpskih položaja 1995. godine, izbjegavale aktivno se uključiti u rješavanje bosanske krize, prihvatajući politiku zavaravanja vlastitog naroda u vezi sa genocidom u Bosni i Hercegovini.

Michael A. Sells, smatra da su stradanje Bošnjaka kao muslimana u Bosni i Hercegovini smislili i podsticali zapadni političari, a „blagoslovljeni“ crkveni velikodostojnici: „Nasilje u Bosni i Hercegovini bilo je vjerski genocid u nekoliko vidova: narod koji je uništavan odabran je na osnovu svog vjerskog identiteta; oni koji su vršili ubijanje djelovali su uz blagoslov i potporu kršćanskih crkvenih lidera; samo nasilje bilo je utemeljeno u vjerskoj mitologiji koja je karakterizirala ciljane ljude kao izdajnike rase, a njihovo istrebljenje kao sveti čin; a počinitelje nasilja štitila je politika koju su smislili političari Zapadnog svijeta kojim u civilizacijskom pogledu dominira kršćanstvo“.²¹

Jasno je da je nad bosanskim muslimanima 1992-1995. godine izvršen genocid i da počinitelji genocida nisu bili spriječeni na efikasan način. Naprotiv, genocid je skrivan od javnosti i eufemistički nazivan vrlo rogovatnim terminom „etničko čišćenje“, a podstrekači i pokrovitelji genocida nad Bošnjacima postali su uvaženi gosti i pregovarači na evropskim mirovnim konferencijama, proglašavani mirotvorcima. Uživali su veliku medijsku pažnju i bili miljenici mnogobrojnih svjetskih medijskih kuća slatkorječivo lažući i obmanjujući zapadnu javnost. Takve nastupe, upravo su im osiguravali zapadni političari, diplomate i oficiri John Major, Douglas Hogg, Douglas Hurd, Malcolm Rifkind, David Owen, Michael Rose, Francois Mitterrand, Philip Morrion, Bernard Janvier, Butrous Butrous Ghali, Akashi Yasushi, Warren Christopher, Cyrus Vance, Colin Powel, Lewis Mackenzie, Thorvald Stoltenberg i mnogi drugi, čije su ruke također bile natopljene krvlju bosanske djece. Stoga, smatram da „europskim vladama nedostaje volje da se suprotstave srpskom fašizmu, ali ja se plašim da je premisa ovog objašnjenja dvolična – prvo bi moralo biti potvrđeno da oni žele djelovati na bilo koji drugačiji način. Potrebna je jaka volja da bi se izdržalo strahote rata u Bosni i Hercegovini, da bi se podnosilo genocid, i Zapadu nije nedostajalo ove volje. Politika Zapada je jedna od antinacionalizma cum antimuslimanizma. Bosanska nacija, suverena bosanska država, treba biti uništena ne samo zbog stvaranja države, kao princip, doživljena kao smetnja, već takođe zbog opasnosti od muslimanske političke prisutnosti u Europi, treba

---

²⁰ Tahir Mahmutefendić, Sukob civilizacija versus real politik, Godišnjak Bošnjačke zajednice kulture Preporod, Sarajevo, 2012., 93-94.

²¹ Michael A. Sells, Iznevjereni most – Religija i genocid u Bosni, ITD Sedam, Sarajevo, 2002., 187.

biti spriječena. „Najkraći način” je, dovoljno reducirati broj bosanskih Muslimana, tako da odustanu biti bilo što, osim etničke grupe“.²²

ZAKLJUČAK: Real politika vs. vjerodostojnosti

Najbolju ilustraciju odnosa međunarodne zajednice prema agresiji, genocidu i ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini, dao je Tadeusz Mazowiecki, izvjestitelj UN za ljudska prava, u pismu generalnom sekretaru UN Boutrosu Ghaliju, jednom od krivaca za genocid u Bosni: „Pojedinaac ne može vjerodostojno govoriti o ljudskim pravima dok međunarodna zajednica i njeni lideri nemaju hrabrosti i odlučnosti da štite ta prava“.²³

Međunarodna zajednica, odn. Savjet sigurnosti, Evropska zajednica i Kontakt grupa, suprotno svim principima međunarodnog prava, nagradila je agresiju i genocid, jer su sva srpska osvajanja potvrđena Dejtonskim mirovnim ugovorom iz 1995. godine. Republika Srpska, formirana na 49 % bosanskohercegovačke teritorije nastala je na genocidu i „etničkom čišćenju“, jer je na tom prostoru, po popisu iz 1991. godine živjelo oko 48 % Bošnjaka i Hrvata, a danas ih je svega nekoliko procenata. Karadžićev cilj o budućoj srpskoj državi u kojoj može živjeti do 5 % nesrpskog stanovništva je realiziran. Legaliziranjem RS koja je nastala na teritorijalnom osvajanju i genocidu i priznavanjem rezultata agresije, svi gore pobrojani faktori međunarodne politike postali su saučesnici u agresiji i genocidu. Pragmatični političari ili „političke hulje“ bi to jednostavno kazali: „Morate biti realni, ovo je realna politika“, izjavio je jednom član francuske delegacije u Sarajevu. Dakle, onaj ko inzistira na poštivanju prava čovjeka je sanjar. Svijet je takav. Tu se ništa ne može. Radi se o državnim interesima, a oni prema toj interpretaciji nemaju ništa s pravima naroda i pravima čovjeka“.²⁴

Bošnjaci se s pravom mogu zapitati, gdje nestaje ideali te „demokratske“ Evrope? Da li su se u kabinete političara „stare“ Evrope vratila stara antiislamska politika i politika „svetih alijansi“ koja je zauzela mjesto onih antifašističkih politika koje su 1945. godine uzvikivale: „Nikad više!“ Ko više vjeruje u sve iznevjerene povelje i rezolucije, počevši od povelje UN do ženevskih i inih konvencija? Mora li se stalno ponavljati da Evropa ne uspijeva otresti se vlastite prošlosti: križarskih ratova, fašizma, rasizma, komunizma i svih drugih izama. Test u Bosni i Hercegovini nije položila, jer Dejtonski sporazum je zaustavio rat, ali nije otklonio njegove uzroke. Tako je „skrojen“ kao kada bi, nakon 1945. godine, bilo suđeno Hitleru u Nürnbergu (Haagu) sa nekoliko najbližih saradnika, a iza njega ostala Nationalsocijalistička

---

²² Tomaž Mastnak, Dnevnik kužnih godina – Bilješke o europskom antinacionalizmu, Peščanik.net, 13.08. 2010.

²³ Kasim I. Begić, Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma (1991.-1996.), Bosanska knjiga, Sarajevo, 1996., 265.

²⁴ Erich Rathfelder, Rat u Bosni i Hercegovini, Durieux, Zagreb, 2000., 192.

partija Njemačke, Gestapo, SS divizije, Njemačkoj pripojeni dijelovi Češke i Poljske i sve to međunarodna zajednica priznala kao legalno.

Budućnost Bosne i Hercegovine je sumorna i stalno „vraćanje na staro“, zbog Dejtonskog mirovnog sporazume, „luđačke košulje“ (Wolfgang Petritch) koju joj je navukla međunarodna zajednica oličena u Kontakt-grupi. Na vlasti su ostale iste, ratne etnonacionalne elite, ratni profiteri, „nacionalizirani“ intelektualci i „nacionalizirane“ vjerske zajednice kao sluge ratnoprofiterskim i privatizacijskim nacionalnim elitama. Upitno je, može li Bosna i Hercegovina biti održiva država u dejtonskim gabaritima.

Cijena Bosne, to je trebalo znati, se mora platiti. Možda je s Putinovim anektiranjem Krima počela naplata, ali sa nedefiniranim kamatama koje mogu beskrajno rasti. Jer, „kratkovida, kukavna i rasistička politika Zapada omogućila je drugi pad Bosne za pet stoljeća. Ta je politika kratkovidna jer je bježala od činjenice da propast bilo koje države, bez obzira koliko slabe, ne može ostati bez trajnih posljedica za međunarodni državopravni sustav. Ona je i kukavna, jer poslije tetošenja Miloševića i Karadžića svaki će agresor znati domete jedne papirnate politike, kojoj se ni u teoriji ne može žrtvovati život makar jednog zapadnog vojnika. No, najvažnije, ona je rasistička jer se nije mogla osloboditi primisli da se na Balkanu glodu manje vrijedni narodi, koji su svi jednako fanatični i nepopravljivi za civilizaciju jednog Majora i Clintona. Sve balkanske greške Zapada bit će plaćene u dividendama, od vala izbjeglica koji će zapljusnuti zapadne metropole do produbljanja idejne i moralne krize liberalnog potrošačkog društva, u kojemu se danimice kote radikalni negatori s bombom u ruci“.²⁵

Ostaje otvoreno pitanje, zašto je na kraju XX. stoljeća u Evropi ponovno pobijedio „minhenski duh“ iz 1938. godine, uprkos strašnim žrtvama i patnjama kroz koje je svijet, a Evropa posebno, prošla nakon toga. Popuštanje zlu, nedjelotvornost i skrivanje iza real-politike postalo je ključna karakteristika i mentalitet evropskih političara koji nemaju vizije niti dostojanstva da hrabro iskorače i zbacе teret mračne evropske prošlosti i predrasuda prema malim i nemoćnim narodima, koji također, žele bolju budućnost. Zaboravljajući vrijednosti koje proklamiraju, evropski političari u svojoj inertnosti, plaše se prozvati neprijatelje demokracije, a pogotovo poduzeti protiv njih efikasne mjere. Politika nezamjeranja, ili po bosanski, „dobro jutro čaršijo, na sve četiri strane“, je i dovela na čelo političare koji nadmudrivanje sa neprijateljima demokracije i humanizma, sa zločincima i barbarima, nazivaju real-politikom. Stoga se, s pravom, Michael A. Sells pita: „Nemoguće je znati ličnu motivaciju onih koji su pune tri godine manipulirali jezikom pseudopacifizma i lažne čovjekoljubivosti kako bi opravdali politiku koja je nagradila agresiju a kaznila njezine žrtve; onih koji su priznali suverenost Bosne i Hercegovine i obavezali se da je brane, a onda pogazili vlastite obaveze; onih koji su u oktobru 1992. godine proglasili „zonu zabrane

---

²⁵ Ivo Banac, Cijena Bosne, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca i Bosanski kulturni centar, Sarajevo., 1996., 167.

letova“, a zatim mjesecima odbijali da ovlaste bilo kakvo pojačanje i na kraju odbili da je uopće primijene; onih koji su šest gradova proglasili sigurnosnim zonama, ali su odbili da ih zaštite; i koji su dali ovlaštenje za upotrebu „svih neophodnih sredstava“ kako bi se konvoji s humanitarnom pomoći probili do izglednijih civila, ali su odbili da upotrijebe čak i sredstva koja su im bila na raspolaganju“.²⁶

Savremena Evropa je bolesna. „I skorije ono od čega je bolesna, teret koji nije progutala i koji joj još zapinje u tijelu, to je način na koji se, prije dvadeset godina, prostrla pred Miloševićem i dozvolila u Bosni masakre nad nevinim ljudima“. ... I ponovo „oni, Zapad, igraju vrlo čudnu igru s Bosancima. Napišu im Ustav, koji proizlazi iz Dejtona, da bi poslije rekli da ih upravo taj ustav sprečava da uđu u Evropsku uniju“.²⁷

Na kraju, ako ćemo malo biti cinici i neka nam se to ne zamjeri, nakon ruske aneksije Krima, Ukrajina se kruni kao krečnjak nakon niskih zimskih temperatura. Stara Evropa je „duboko zabrinuta“ (koliko puta smo u bolu i bijesu zbog vlastite nemoći čuli ovu izlzanu konstrukciju), dok se „nova“ Evropa ledi na svaku riječ iz Moskve. Déjà vu!

LITERATURA

Knjige:

1. Ivo Banac, *Cijena Bosne*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca i Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1996.
2. Ivo Banac, *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji*, Durieux, Zagreb, 1995.
3. Edina Bećirević, *Na Drini genocia*, Buybook, Sarajevo, 2009.
4. Kasim I. Begić, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma (1991.-1996.)*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1996.
5. Joseph Biden: *Promises to Keep, On Life and Politics*, 2007.
6. Žan Bodriar, *Savršeni zločin*, Beogradski krug, Centar za medije i komunikacije, Beograd, 1999.
7. Norman Cigar, *Genocid u Bosni – Politika „etničkog čišćenja“*, Bosanski kulturni centar i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 1998.
8. Robert Donia, *Iz Skupštine Republike Srpske 1991-1996 – Izvodi iz izlaganja poslanika Skupštine Republike Srpske kao dokazni materijal na Međunarodnom krivičnom tribunalu u Hagu*, University press – Izdanja Magistrat i Fondacija Istina Pravda Pomirenje, Sarajevo – Tuzla, 2012.
9. Tomaž Mastnak, *Evropa: istorija političkog pojma*, Beogradski krug, Centar za medije i komunikacije, Beograd, 2007.
10. Erich Rathfelder, *Rat u Bosni i Hercegovini*, Durieux, Zagreb, 2000.

---

²⁶ Michael A. Sells, *Iznevjereni most – Religija i genocid u Bosni*, 173.

²⁷ Dnevni avaz, 11. april/travanj 2014., 5.

11. *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995.* (ur. Branka Magaš i Ivo Žanić), Naklada Jesenski i Turk i Dani, Zagreb – Sarajevo, 1999.
12. Michael A. Sells, *Iznevjereni most – Religija i genocid u Bosni*, ITD Sedam, Sarajevo, 2002.
13. Brendan Simms, *Najstraniji trenutak – Britanija i uništavanje Bosne*, Buybook i Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Sarajevo – Beograd, 2003.

Članci:

1. Tahir Mahmutefendić, *Sukob civilizacija versus real politik*, Godišnjak Bošnjačke zajednice kulture Preporod, Sarajevo, 2012.

Časopisi/novine:

1. *Dani*, Sarajevo, 20. novembar 2009., 64.
2. *Dnevni avaz*, 11. april/travanj 2014., 5.

Internet:

1. Tomaž Mastnak, Dnevnik kužnih godina – Bilješke o europskom antinacionalizmu, Peščanik.net, 13.08. 2010.
2. Latinka Perović, Srbija i dalje ne zna gde su joj granice, E-novine, <http://www.e-novine.com/intervju/intervju-politika/46612-Srbija-dalje-zna-gde-njene-granice.html>.

Enes Durmišević